

Горошкіна Олена Миколаївна,
 головний науковий співробітник
 відділу навчання української мови та літератури
 Інституту педагогіки НАПН України,
 доктор педагогічних наук, професор

ХУДОЖНЄ СЛОВО ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Прикметною ознакою компетентнісного уроку української мови є широке й різноманітне використання текстового матеріалу — засобу навчання, що має значний дидактичний, розвивальний та виховний потенціал. Особливої значущості набуває аналіз текстів-взірців художнього стилю, багатих на засоби образності, емоційно забарвлені лексеми тощо. Цим вимогам відповідають тексти історичної прози Пантелеймона Олександровича Куліша — видатного українського письменника, педагога, мовознавця, перекладача, етнографа, фольклориста, соціолога, публіциста, літературного критика, журналіста, видавця, дослідника історії. За влучним висловленням Н. Слободянюк, «концепція Кулішевого слова — це результат його глибоких роздумів і вияв не менш глибоких патріотичних почуттів. Підтвердженням служить уся його письменницька діяльність, спрямована на утвердження українського слова» [2].

Слово як органічний складник мови містить сліди уявлень усього народу й окремої людини про світ, відбиває його історичне життя, що уможливує збагачення учнів засобами мови фоновими, супровідними знаннями. Фонові знання є основою для формування предметної і ключових компетентностей учнів насамперед шляхом ознайомлення їх із національно-специфічною, або самобутньою (В.Ващенко, А.Поповський, Ю.Шевельов та ін.), безеквівалентною лексикою (Є.Верещагін, Л.Дяченко, В.Костомаров та ін.). Ця лексика була несправедливо вилучена з ужитку «лек-

сичними директивами» (Ю. Шевельов). Назріла потреба повернути деактивовані слова в повсякденний ужиток, відродити українську мову як мову багату, красиву й милозвучну.

Саме тому в процесі опанування будь-якої мови особлива роль належить роботі над її лексикою, адже без належного словникового запасу стає неможливим не тільки висловлення власних думок, а й адекватне сприймання інформації. Мовознавці (К. Городенська, Т. Космеда, Л. Лисиченко, О. Стишов та ін.) зазначають, що лексичну систему сучасної української мови характеризують такі риси, як відкритість, динамізм, складність структури, нерівномірність і різні темпи розвитку окремих її шарів. Це створює певні труднощі для учнів у процесі засвоєння лексики.

Особливу роль відіграють тексти Пантелеймона Куліша під час опанування лексичного складу української мови в старших класах, оскільки його історична проза містить різні шари лексики української мови: загальноживана й розмовно-побутова, суспільно-політична, абстрактна лексика на позначення почуттів, фізичних та моральних якостей.

Мова роману «Чорна рада» рясніє національно-культурною лексикою на позначення назв військових атрибутів: *булава, бунчук, пірнач, корогва, клейноди* тощо. Означені номінації автор застосовує що в прямому значенні, то і в переносному (явище метонімії): «Зараз окрили Шрама шапками, військовими корогвами, дали йому до рук полковницькі *клейноди*, вдарили з гармат, да й став панотець Шрам полковником» [1, с. 43]. «От і став на своєму гетьманському місці, під *бунчуком* і *корогвою*, і вщухнули всі, слухаючи, що казатимуть старіші» [1, с. 158]. Деякі з цих слів потребують тлумачення для сучасного учня, що сприятиме адекватному розумінню змісту тексту синхронно з його читанням.

Особливу роль в освітньому процесі мають топоніми, антропоніми, образи-символи України: *воля, кобзар, козак*: «... на Запорозжжі воля ніколи не вмирала, давні звичаї ніколи не забувались, *козацькі* предковічні пісні до посліду дней не

замавоквали, і було те Запорожжє, як у горні іскра: який хоч, такий і розідми з неї вогонь» [1, с. 65].

Майстерність автора обирати з комунікативно доцільні лексеми зробили П. Куліша неперевершеним стилістом, перо якого залишило художнє слово, що й сьогодні збагачує читачів.

Література

1. Куліш П. Твори : у 2 т. / П. Куліш. К. : Наукова думка. 1994. Т.1. 766 с.
2. Слободянюк Н. Ю. Український національно-культурний компонент у мові художньої історичної прози Пантелеймона Куліша : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». К. 2001. 20 с.

Дурдас Алла Петрівна,

*аспірант кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету ім. Бориса Грінченка*

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У ФРАНЦІЇ: ЦІННІСНІ АСПЕКТИ

В усі історичні періоди розвитку людства освіта виступала як основна умова підтримки, збереження і розвитку вічних цінностей суспільства (духовних і матеріальних): науки, культури, мистецтва. Цінності виконують функцію перспективних стратегічних цілей і головних мотивів життєдіяльності. Вони визначають моральні підвалини і принципи поведінки, тому будь-яке суспільство зацікавлене в тому, щоб люди дотримувалися тих, а не інших принципів поведінки, і людина неминуче виявляється об'єктом цілеспрямованого виховання. Сучасні потреби суспільного розвитку актуалізують зростання вимог до духовної культури майбутніх фахів-

ців та рівня ерудиції, професіоналізму. Як духовні феномени, цінності виступають орієнтиром формування професійної компетентності майбутніх фахівців та визначають їх загальнолюдські якості. Ще з початку 70-х років, коли ЮНЕСКО оголосило неперервність в освіті основоположним принципом освітньої політики, більшість європейських країн перебувають в процесі практичного застосування, переосмислення, адаптації цієї концепції та обрали її лейтмотивом розвитку національних освітніх систем. Серед них Франція займає провідне місце, як країна досвіду саморозвитку особистості впродовж життєвого циклу з урахуванням цілеспрямованості, неперервності та варіативності підготовки [1; с. 220].

Однією з важливих тенденцій ціннісних орієнтирів у світі виступає освіта дорослих. Вважається, що освіта дорослих виконує найважливішу функцію соціального захисту людини, дає змогу отримати велику внутрішню свободу дій, рішень, вчинків. [4; с. 100]. Освіта дорослих виступає необхідною складовою життєдіяльності європейської спільноти. Необхідність професійного вдосконалення зумовлена великою кількістю суперечностей між вимогами інформаційно-технологічного суспільства та невідповідністю чи недостатньою підготовленістю індивіда до діяльності в нових умовах. [2; с. 88]. Як наслідок загострення цих суперечностей виступає певна незахищеність та хронічна неадаптованість великої частини населення. Тому, професійна гнучкість, мобільність та здатність періодично удосконалювати наявну професійну кваліфікацію, а в разі потреби — швидко перекваліфікуватися або змінити професію — стають пріоритетами освітньої політики європейських країн. Ефекти цієї освітньої політики — позитивні результати функціонування системи освіти дорослих, які проявляються на загальнонаціональному та особистісному рівнях.

Аналіз європейських моделей безперервної освіти показує, що одним з найбільш ефективних способів реалізації принципу неперервності в освіті є формування додаткової професійної освіти, яка, як і будь-яка організована система-